

Наталія Московчук,
аспірантка кафедри теорії та методики дошкільної освіти
факультету дошкільної педагогіки та психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ЧИННИКИ ПОЗИТИВНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНОМОВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

У статті подано аналіз довідкових джерел, психологічних, філософських та педагогічних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців з проблеми адаптації майбутніх фахівців, зокрема іноземних студентів, до освітньої діяльності у закладах вищої освіти. Визначено основні чинники, які впливають на перебіг адаптації майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. Встановлено, що 1) адаптація іноземного майбутнього фахівця відбувається у двох напрямках – адаптація до соціально-культурного простору України і адаптація до навчання в закладі вищої освіти, що пов'язана з усвідомленням себе в статусі студента, і є спільною характеристикою як для вітчизняних, так і для іноземних студентів; 2) проходження процесу адаптації майбутніми іноземними фахівцями до умов перебування у новій для них країні потребує аналізу педагогом домінуючих рис характеру, особливостей психологічного стану кожного студента та допомоги майбутньому фахівцю у трансформації відчуття вимушеної самостійності у здатність до раціональної самоорганізації і вміння гідно приймати самостійні життєві рішення; 3) адаптація залежить від рівня освіти студента, його соціального статусу, особливостей взаємодії між студентами різних національностей, вміння вирішити непорозуміння, вийти з конфліктної ситуації та інших психологічних реакцій на нове середовище; 4) способом подолання психологічного бар'єру є переживання критичних, які можуть мати як позитивне, так і негативне забарвлення та в однаковій мірі сприяти поліпшенню якості україномовної підготовки майбутнього іноземного фахівця шляхом тренування та поліпшення психологічної усталеності студента; 4) адекватна організація адаптативно-педагогічної підтримки студентів-іноземців в освітньому просторі України сприяє реалізації толерантного міжкультурного діалогу та результативній організації україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Ключові слова: адаптація, майбутні іноземні фахівці технічних спеціальностей.

Іноземці, які набувають статусу студентів закладу вищої освіти України, різні за національністю, соціальними, політичними та економічними характеристиками, є носіями різних мов та демонструють характеристики різних ментальностей. Таке розмаїття породжує низку психолого-педагогічних проблем. Особливою актуальністю набуває, зокрема питання адаптативно-педагогічної підтримки студентів-іноземців в освітньому просторі України, забезпечення якої визначаємо як одну з педагогічних умов формування україномовної професійно-комунікативної компетенції майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Якщо взяти до уваги думку Д. Ельконіна (Ельконин, 1989) про те, що провідна діяльність суб'єкта освітнього процесу відбувається в певному соціальному середовищі, ситуації розвитку, яка в цілому формує психічні і особистісні новоутворення, можна стверджувати, що основною метою адаптативно-педагогічної підтримки студентів-іноземців є їхня успішна і швидка адаптація.

Вітчизняні і зарубіжні науковці (Д. Андреева, В. Антонова, Л. Буева, Л. Бутенко, В. Васильєв, І. Гребеннікова, М. Іванова, Т. Кіяшук Л. Кожухівська, А. Корміліцин, О. Кравцов

О. Михайлова, О. Орехова, О. Плотникова, П. Просецький, Л. Рибаченко, С. Селіверстов, О. Скворцова, П. Сорокін, Н. Стрельченко, Н. Титкова, С. Шестопалова, Г. Царгородцев, А. Черч, В. Штифурак, Т. Язвінська та ін.) приділяють значну увагу проблемі адаптації майбутніх фахівців до навчання в закладі вищої освіти. Їхні дослідження показують, що професійно-мовленнєва підготовка майбутніх фахівців, у нашому випадку україномовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, потребує не лише засвоєння основних видів мовленнєвої діяльності українською мовою, комунікативної гнучкості, але й емоційної усталеності та подолання психологічного бар'єру, від чого цілком залежить, наскільки вдало та швидко проходитиме процес адаптації іноземного студента.

У словникових джерелах подається таке значення слова «адаптація»: «приспосовування організмів, органів чуття до умов існування, до оточення» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2007: 11). Термін «адаптація» (лат. *adapto* – приспосовування, прикладання) застосовується в різних галузях науки. Цей термін почали використовувати в біологічній науці для позначення приспосовування в процесі еволюції будови, функцій, поведінки організмів до певних

умов існування (Гончаренко, 1997: 15). Сьогодні поняття «адаптація» вийшло за межі біології та має різні визначення залежно від специфіки конкретної науки. Універсальне визначення адаптації для різних наукових дисциплін надає, зокрема, М. Фіцула: адаптація є особлива форма відображення системами впливів зовнішнього й внутрішнього середовищ, що полягає в тенденції до встановлення з ними динамічної рівноваги. Така рівновага забезпечує гармонійне співвідношення системи з її внутрішнім і зовнішнім середовищами і розвиток цієї системи (Фіцула, 2000). А. Фурман визначає адаптацію як форму пристосування організму людини. Адаптація людини як особистості, вважає автор, може протікати у двох формах: у пристосувальній і у формі активного оволодіння новими умовами і видами діяльності. А. Фурман розглядає ще один варіант трактування адаптації, що інтегрує два попередніх, а саме: адаптація є процесом одночасного пристосування людини до нових умов життєдіяльності й активного засвоєння нею соціального досвіду (Фурман А. В., 2000).

У філософських працях адаптацію трактують як діалектичну єдність динаміки і стабільності, що є аспектом життєдіяльності особи і виду та реалізує фундаментальну властивість матерії до самозбереження і розвитку в конкретних умовах існування (Ромм М. В., 2000: 6).

У психологічній довідковій літературі адаптація розглядається як зміна параметрів чутливості аналізаторів, пристосування їх до подразників. Ті самі джерела надають інформацію про широке використання означеного терміна в психології та соціальній психології на означення пристосування індивіда до групових норм і соціальної групи до окремого індивіда. При цьому виділяються специфічні процеси адаптації, які відбуваються на рівні індивіда або особистості, а не тільки організму. Соціально-психологічна адаптація особистості в групі чи колективі забезпечується завдяки функціонуванню певної системи механізмів (рефлексії, емпатії, прийому соціального зворотного зв'язку тощо) (Психологічний словник, 1982: 6). Психологи зазначають, що вплив середовища на психіку особистості не завершується пасивним підпорядкуванням, а породжує модифікацію цього середовища. Зокрема, Ж. Піаже вважав, що адаптація «забезпечує рівновагу між дією організму на середовище і зворотною дією середовища на організм» (Піаже, 1994: 60). Важливим є введення науковцем понять «асиміляція» (дія організму на об'єкти, що його оточують) і «акомодация» (зворотна дія середовища на організм). Відповідно, адаптація – це «рівновага між асиміляцією і акомодациєю, або, що по суті, одне і те саме, рівновага у взаємодіях суб'єкта і об'єктів» (Піаже, 1994: 61). Згідно з теорією інтелектуального розвитку Ж. Піаже найбільш досконалою із видів психічної адаптації вважається інтелект, що є найефективнішим засобом взаємодії особистості з довкіллям і забезпечує встановлення довготривалих і стійких відносин у соціумі. Такий ракурс

дослідження адаптації стає підґрунтям для вирішення проблеми адаптації у педагогіці.

Педагогічна довідкова література окрім розуміння адаптації у біології та психології, що подається вище, і вузького її тлумачення у навчанні як спрощення тексту для тих, хто починає вивчати якусь навчальну дисципліну (Гончаренко, 1997: 15), надає визначення адаптації людини як складного явища, яке включає не тільки зберігання та застосування в певних умовах своїх біологічних, а й соціальних функцій: здатності брати участь у суспільно-корисній праці, здійснювати свою творчу діяльність, створювати оптимальні умови для фізичного, духовного і соціального благополуччя. Процес адаптації людини передбачає складні, багатогранні взаємини із зовнішнім середовищем (Новиков, 2013: 13). Відповідно, у педагогічних словниках подано такі визначення соціальної адаптації: соціальне пристосування, процес або результат процесу, який передбачає гармонійне з погляду індивідуальних прагнень людини задоволення її потреб, створення умов для її здорового, щасливого життя в суспільстві, де важливу роль відіграють вихованість людини, її кмітливість, самостійність, відповідальність, приналежність до певної соціальної групи) (Гончаренко, 1997: 15); соціально-педагогічна адаптація – процес активного пристосування людини до умов соціального середовища, освітніх установ; вид взаємодії людини із соціально-педагогічним середовищем (Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: 2014: 3); професійна адаптація – процес або результат процесу пристосування фахівця в початковий період його роботи на цьому підприємстві до особливостей робочого місця та організації праці на виробництві, чому сприяє певна підготовка людини до виконання цієї роботи, а також її кмітливість, самостійність, відповідальність, допомоги з боку старших і товаришів по праці (Гончаренко, 1997: 15). Аналіз адаптації в контексті започаткованого дослідження доповнять такі трактування довідкової літератури: «мовленнєва адаптація – система прийомів навчання, яка служить для подолання психологічних, мовних бар'єрів спілкування в іншомовному середовищі, сприяє активізації мовленнєвих умінь» (Азимов, 2009: 250); «культурна адаптація (акультуризація) – це взаємовплив національних культур і мов, що полягає в пристосуванні індивіда чи культурного співтовариства до інокультурного оточення. Унаслідок акультурації у колективу або індивіда формується подвійна культурно-мовна свідомість, розвивається білінгвізм», (Жеребило, 2011: 7).

Сучасні дидактик (Д. Ловцов, В. Богорев) розуміють адаптацію до освітньої діяльності як цілеспрямований процес узгодженої взаємодії суб'єктів освітнього процесу з урахуванням їхніх можливостей і дидактичного середовища (сукупність умов існування і розвитку суб'єктів освіти, що включають цілі, зміст, форми, методи, засоби навчання), які регулюється спеціальними дидактичними засобами і методами окремих

дидактик (Ловцов, Богорев, 2001: с.26). Проблема адаптації до освітньої діяльності студентів розглядається О. Плотніковою як складний динамічний процес входження студента в новий освітній простір закладу вищої освіти, що зумовлюється як загальними особливостями вишівського навчання, так і специфікою вивчення певної навчальної дисципліни (Плотнікова, 2001: 150). Зміст процесу адаптації студентів у закладі вищої освіти розкрито у працях В. Лагерєва, який уважає, що адаптація студентів у закладі вищої освіти – це інтенсивний та динамічний, різнобічний та комплексний процес життєдіяльності, під час якого індивід на основі відповідних реакцій виробляє стійкі навички задоволення тих вимог, які ставляться до нього під час навчання та виховання у вищій школі» (Лагерєв, 1991).

Визначення адаптації до навчання в закладі вищої освіти з урахуванням можливості перебування в новому для студента місті чи в новій країні знаходимо в дослідженні В. Слободчикова, який уважає, що це складне багатогранне включення студентів у нову систему вимог і контролю, новий колектив, а для деяких і нове середовище (Слободчиков, 2008). Науковець визначає адаптацію в обов'язковому контексті соціалізації, в основі якої лежить засвоєння людиною соціального досвіду та інтеграція в суспільстві. Якщо йдеться про іноземних студентів проблема їхньої соціалізації потребує посиленої уваги. Л. Засєкіна слушно зауважує, що ефективна соціалізація мігрантів у новому національно-культурному просторі значним чином визначається ефективним оволодінням мовою місцевого населення (Засєкіна, 2011). У цьому зв'язку А. Азімов констатує, що «ефективність освітнього процесу залежить від рівня мовної та інших видів адаптації (соціальна, соціокультурна адаптація) і може бути підвищена на основі врахування закономірностей адаптації особистості до умов навчання» (Азімов, 2009: 250). І. Ширяєва визначає адаптацію іноземних студентів як «формування усталеної системи ставлень до всіх компонентів педагогічної системи, що забезпечує адекватну поведінку, яка сприяє досягненню цілей педагогічної системи» (Ширяєва, 1980: 9).

Суголосно із Д. Порох, визначаємо адаптацію іноземних студентів до навчання в закладах вищої освіти України як процес активного пристосування студентів до умов життя в іншій країні, її традицій, норм суспільної поведінки, нового соціального оточення; освітнього середовища, що передбачає нове ставлення до професії, освітніх норм, оцінок, способів та прийомів самостійної роботи; освітнього колективу, його звичаїв та традицій; нових побутових умов у студентському гуртожитку, нових зразків студентської культури, форм використання вільного часу; засвоєння та визнання особистістю цінностей, комунікативних норм та вимог нового соціального середовища. Д. Порох визначає основні компоненти адаптації іноземних студентів до навчання в закладах вищої освіти України (соціокультурний, соціокомунікативний,

соціопобутовий, професійний), які охоплюють провідні аспекти життя майбутніх іноземних фахівців та їх структурні складники (відомості про українські соціальні норми, звичаї, традиції; знання сутності та причин культурного шоку; сформованість толерантності; участь у соціальному й культурному житті студентства; ступінь володіння українською мовою; уміння будувати міжособистісні відносини із викладачами й студентами; активність у встановленні дружніх зв'язків із місцевими мешканцями, друзями; пристосування до нових кліматичних умов, їжі, води, повітря; активність у позанавчальній діяльності; пристосованість до проживання у студентському гуртожитку; бажання дізнатися про особливості, характер, зміст, умови організації освітнього процесу закладу вищої освіти; усвідомлення мети навчання, готовність до включення в освітню діяльність, нові форми й методи навчання в закладі вищої освіти; сформованість навичок самостійності в навчанні і науковій праці; ставлення до навчання й обраного фаху) (Порох, 2011: 11).

В. Антонова пропонує таку класифікацію адаптаційних проблем майбутніх іноземних фахівців :

- медико-біологічні (новий часовий пояс, інший клімат, зміна раціону харчування);
- формальні, пов'язані з життям в умовах нової країни далеко від дому, необхідністю самообслуговування і самостійності в розподілу часу;
- соціально-культурні (мовний бар'єр, новий спосіб життя суспільства і студентства, нові норми поведінки, культурні відмінності, можливість прояву націоналізму та шовінізму);
- соціально-психологічні (пристосування індивіда до нових умов середовища з витратою певних сил, вплив самого суб'єкта на середовище, взаємне пристосування індивіда і середовища, вироблення зразків мислення і поведінки, які відображають систему цінностей і норм певного колективу);
- дидактичні (особливості освітнього процесу, недостатня попередня підготовка до навчання);
- комунікативні (спілкування з викладацьким складом, з людьми різних національностей, новий соціально-психологічний клімат у групі) (Антонова, 1998: 14–19).

Успіх адаптації залежить від багатьох чинників, зокрема: від рівня освіти студента, його соціального статусу, особливостей взаємодії між студентами різних національностей, уміння вирішити непорозуміння, вийти з конфліктної ситуації та інших психологічних реакцій на нове середовище. Вирішальне значення має підтримка викладача, який надає своєчасну допомогу іноземному студенту у вирішенні адаптаційних проблем та сприяє формуванню позитивного ставлення іноземця до освітнього процесу, України та її державної мови. Означений процес протікає у двох напрямках: освітня система забезпечує умови

для вдалої адаптації іноземного студента, який, у свою чергу, докладає зусилля для подолання перешкод, таким чином впливає на освітній процес.

Отже, основними чинниками, які впливають на перебіг адаптації майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, що забезпечує заклад вищої освіти вважаємо:

- створення середовища для активізації та задоволення пізнавальних потреб майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей;
- створення умов для всебічного розвитку особистості майбутнього іноземного фахівця;
- надання іноземному студенту інформації про можливі шляхи вирішення адаптативних проблем;
- організація діагностичних та освітньо-виховних заходів для запобігання та вчасного вирішення адаптативних проблем;
- сприяння формуванню відповідних світоглядних позицій майбутнього іноземного фахівця технічної спеціальності;
- використання комп'ютерних технологій в освітній діяльності;
- впровадження інтерактивних освітніх технологій (проблемна методика, дискусії, ігри, тренінги, ситуаційно-рольове навчання тощо) у поєднанні з традиційними методами навчання;
- врахування особистісних якостей студента та особливостей культури його нації;
- формування довірчих стосунків і толерантне спілкування в студентському колективі;
- професійна спрямованість україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей;
- використання ретельно відібраного та адаптованого до сприйняття іноземцями навчального матеріалу з української мови та фахових дисциплін;
- формування позитивного ставлення до вивчення української мови.

Сприятливі ефективній адаптації та гармонізувати своє перебування в новому середовищі майбутні іноземні фахівці технічних спеціальностей можуть шляхом: усвідомлення власної самостійності; відповідальності за власний вибір та вчинки; активізації психо-емоційних, інтелектуальних та фізіологічних ресурсів; прагнення до самовдосконалення; усвідомлення власних освітньо-професійних можливостей; відкритого спілкування зі студентами та викладачами; професійного самоусвідомлення як майбутніх фахівців технічних спеціальностей високого рівня.

Наслідками недостатньої уваги до особливостей процесу адаптації іноземного студента є виникнення психологічного бар'єру.

ЛІТЕРАТУРА

Азимов Э. Г., А. Н. Щукин. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). М.: ИКАР, 2009. 448 с.

Причинами його виникнення в майбутнього іноземного фахівця в процесі україномовної підготовки можуть бути невідповідність рівня мовленнєвої підготовки вимогам освітнього процесу, відсутність прагнення та потреби спілкуватися українською мовою у зв'язку із ситуацією двомовності у деяких регіонах України, що зумовлює напруженість, розгубленість, незадоволеність собою, внутрішню тривогу, занепокоєння, скутість тощо. Способом подолання психологічного бар'єру є переживання критичних ситуацій (переїзд у нову країну, «культурний шок», новий вид освітньої діяльності, спілкування з новими людьми, самостійне подолання труднощів тощо), які можуть мати як позитивне, так і негативне забарвлення та в однаковій мірі сприяти поліпшенню якості україномовної підготовки майбутнього іноземного фахівця шляхом тренування та поліпшення психологічної усталеності студента.

Іноземний студент приймає нові для нього соціальні, культурні, побутові, професійні, освітні, кліматичні умови життя. Натомість, незважаючи на всі труднощі адаптації, які переживає майже кожний іноземний студент, зазначимо, що перебування на території України якнайкраще сприяє якісній та продуктивній україномовній підготовці іноземців, на відміну від навчання іноземної мови студентів, які не перебувають у мовному середовищі. Включення студента в іншомовний простір активізує інтелект, посилює мотивацію до навчання, що сприяє більш гармонійному розумовому розвитку індивіда.

Отже, адаптація іноземного майбутнього фахівця відбувається у двох напрямках – адаптація до соціально-культурного простору України і адаптація до навчання в закладі вищої освіти, що пов'язана з усвідомленням себе в статусі студента, і є спільною характеристикою як для вітчизняних, так і для іноземних студентів. Проходження процесу адаптації майбутніми іноземними фахівцями до умов перебування у новій для них країні потребує аналізу педагогом домінуючих рис характеру, особливостей психологічного стану кожного студента та допомоги майбутньому фахівцю у трансформації відчуття вимушеної самостійності у здатність до раціональної самоорганізації і вміння гідно приймати самостійні життєві рішення. Адекватна організація адаптативно-педагогічної підтримки студентів-іноземців в освітньому просторі України сприяє реалізації толерантного міжкультурного діалогу та результативній організації україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Антонова В. Б. Психологические особенности адаптации иностранных студентов к условиям жизни и обучения в Москве. *Вестник ЦМО МГУ*. 1998. №1. С. 14 – 19.

Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. К.: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.

Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.

Жеребило Т. В. Термины и понятия лингвистики: общее языкознание. Социолінгвістика: словарь-справочник. Назрань: Пилигрим, 2011. 280 с.

Засекіна Л. В. Мовленнєва адаптація особистості як предмет психолінгвістичного дослідження. *Психологічні перспективи*. 2011. Вип. 17. С. 101–112.

Лагєрев В. В. Адаптація студентів к условиям обучения в техническом вузе и особенности организации учебно-воспитательного процесса с первокурсниками. *Содержание, формы и методы обучения в высшей школе: обзорная информация НИИВО*. 1991 г. Вып. 3. 49 с.

Ловцов Д. А., Богорев В. В. Адаптивная система индивидуального обучения. *Педагогика*. 2001. №6. С. 24–28.

Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология: словарь системы основных понятий. М.: Либроком, 2013. 208 с.

Пиаже Ж. Избранные психологические труды. М.: Международная педагогическая академия, 1994. 680 с.

Плотнікова О. Б. Дидактична адаптація студентів першого курсу вищого педагогічного закладу (на матеріалі вивчення іноземної мови): дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.09. К., 2001. 152с.

REFERENCES

Antonova, O.Ye. (2014). (Com.). *Slovnky bazovykh poniat z kursu «Pedagogika» [Dictionary of basic concepts in the course "Pedagogy"]*: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv: vyd. 2-he, dop. i pererob. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

Antonova, V.B. (1998). Psihologicheskie osobennosti adaptatsii inostran-nyih studentov k usloviyam zhizni i obucheniya v Moskve [Psychological features of the adaptation of foreign students to the conditions of life and study in Moscow]. *Vestnik TsMO MGU*, 1, 14 – 19 [in Russian].

Azimov, E.G., Schukin, A.N. (2009). *Novyyi slovar metodicheskikh terminov i ponyatiy (teoriya i praktika obucheniya yazykam) [New vocabulary of methodological terms and concepts (theory and practice of language teaching)]*. М. : IKAR [in Russian].

Elkonin, D.B. (1989). *Izbrannyye psihologicheskie trudy*. М. [in Russian].

Fitsula, M.M. (2000). *Pedahohika [Pedagogy]*: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv osvity. К.: Vydavnychiy tsentr «Akademiiia» [in Ukrainian].

Furman, A.V. (2000). *Psykhodiahnostyka osobystisnoi adaptovanosti [Psychodiagnostics of*

personal adaptability]. Ternopil : Ekonomichna dumka [in Ukrainian].

Goncharenko, S.U. (1997). *Ukrayins'kyj pedagogichnyj slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. К. : Ly`bid` [in Ukrainian].

Лagєрев, V.V. (1991). Adaptatsiya studentov k usloviyam obucheniya v tehicheskom vuze i osobennosti organyizatsii uchebno-vozpitatelnogo protsessa s pervokursnikami [Adaptation of students to the conditions of study in a technical college and the peculiarities of the organization of the educational process with first-year students]. *Soderzhanie, formy i metody obucheniya v vysshey shkole: obzornaya informatsiya NIIVO – Content, forms and methods of teaching in higher education: an overview of the Institute*, 3, 49 [in Russian].

Lovtsov, D.A. & Bogorev, V.V. (2001). Adaptivnaya sistema individualnogo obucheniya [Adaptive individual learning system]. *Pedagogika – Pedagogy*, 6, 24 – 28 [in Russian].

Novikov, A.M. & Novikov, D.A. (2013). *Metodologiya: slovar sistemy osnovnyih ponyatiy [Methodology: vocabulary of the basic concepts]*. М. : Librokom [in Russian].

Piazhe, Zh. (1994). *Izbrannyye psihologicheskie trudy [Selected psychological works]*. М. :

Порох Д. О. Соціально-педагогічні умови адаптації іноземних студентів до навчання у вищих медичних навчальних закладах України : дис ...к. пед. наук : спец.: 13.00.05. Луганськ, 2011. 258с.

Психологічний словник / ред. В. І. Войтко. К.: Вища школа, 1982. 216 с.

Ромм М. В. Философия и психология адаптивных процессов: учеб.пособие для студ. высш. учеб. Заведений. М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2006. 296 с.

Слободчиков В. И., Л. Ф. Мирзаянова. Упреждающая адаптация как особая образовательная деятельность преподавателей вуза. *Педагогика*. 2008. № 6. С. 68 – 73.

Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. / укладач О. С. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. 100 с.

Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 544 с.

Фурман А. В. Психодіагностика особистісної адаптованості. Тернопіль: Економічна думка, 2000. 196 с.

Ширяева И. В. Особенности адаптации иностранных студентов к учебно-воспитательному процессу в советском вузе. Л., 1980. 93с.

Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды. М., 1989. 562 с.

Mezhdunarodnaya pedagogicheskaya akademiya [in Russian].

Plotnikova, O.B. (2001). Dydaktychna adaptatsiia studentiv pershoho kursu vyshchoho pedahohichnoho zakladu (na materialy vyvchennia inozemnoi movy) [Didactic adaptation of students of the first year of higher pedagogical institution (on the basis of the study of a foreign language)]. *Candidate's thesis*. K. [in Ukrainian].

Porokh, D.O. (2011). Sotsialno-pedahohichni umovy adaptatsii inozemnykh studentiv do navchannia u vyshchykh medychnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Socio-pedagogical conditions of adaptation of foreign students to study at higher medical educational institutions of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Luhansk [in Ukrainian].

Romm, M.V. (2006). *Filosofiya i psihologiya adaptivnykh protsessov [Philosophy and psychology of adaptive processes]: ucheb.posobie dlya stud. vyssh. ucheb. Zavedeniy. M. : Izdatelstvo Moskovskogo psihologo-sotsialnogo instituta; Voronezh: Izdatelstvo NPO «MODEK»* [in Russian].

Shiryayeva, I.V. (1980). Osobennosti adaptatsii inostrannykh studentov k uchebno-vospitatelnomu protsessu v sovetskom vuze [Features of the adaptation of foreign students to the educational process in a Soviet university]. L. [in Russian].

Slobodchikov, V.I. & Mirzayanova, L.F. (2008). Uprezhdayuschaya adaptatsiya kak osobaya obrazovatel'naya deyatelnost' prepodavateley vuza [Pre-emptive adaptation as a special educational activity of university teachers]. *Pedagogika – Pedagogy*, 6, 68 – 73 [in Russian].

Vely`ky`j tlumachny`j slovny`k suchasnoyi ukrayins`koyi movy` [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language] (z dod., dopov. Ta SD) (2007) / uklad. ta golov. red. V. T. Busel. K. : VTF «Perun» [in Ukrainian].

Voitko, V.I. (Eds.). (1982) *Psyhologichnyi slovnyk [Psychological Dictionary]*. K.: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

Zasyekina, L.V. (2011). Movlennyeva adaptatsiya osoby`sto-sti yak predmet psy`xolingvisty`chnogo doslidzhennya [Speech adaptation of the person as a subject of psycholinguistic research]. *Psy`xologichni perspekty`vy` – Psychological perspectives*, 17, 101 – 112 [in Ukrainian].

Zherebilo, T.V (2011). *Terminy i ponyatiya lingvistiki: obschee yazykoznanie. Sotsiolingvistika [Terms and concepts of linguistics: general linguistics. Sociolinguistics] : slovar-spravochnik. Nazran: Piligrim* [in Russian].

Наталья Московчук,

аспирантка кафедры теории и методики дошкольного образования факультета дошкольной педагогики и психологии, Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», ул. Старопортофранківська, 26, г. Одеса, Украина

ФАКТОРЫ ПОЛОЖИТЕЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ В УКРАИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ УКРАИНЫ

В статье представлен анализ справочных источников, психологических, философских и педагогических исследований отечественных и зарубежных ученых по проблеме адаптации будущих специалистов, в том числе иностранных студентов, в образовательной деятельности в учреждениях высшего образования. Определены основные факторы, которые влияют на ход адаптации будущих иностранных специалистов технических специальностей. Установлено, что: 1) адаптация иностранного будущего специалиста происходит в двух направлениях – адаптация к социально-культурному пространству Украины и адаптация к обучению в заведении высшего образования, связанная с осознанием себя в статусе студента, и являющаяся общей характеристикой как для отечественных, так и для иностранных студентов; 2) прохождение процесса адаптации будущими иностранными специалистами к условиям пребывания в новой для них стране требует анализа педагогом доминантных черт характера, особенностей психологического состояния каждого студента и помощи будущему специалисту в трансформации ощущения вынужденной самостоятельности в способность к рациональной самоорганизации и умение достойно принимать самостоятельные жизненные решения; 3) адаптация зависит от уровня образования студента, его социального статуса, особенностей взаимодействия между студентами разных национальностей, умения разрешить недоразумение, выйти из конфликтной ситуации и других психологических реакций на новую среду; 4) способом преодоления психологического барьера является переживание критических ситуаций, которые могут иметь как положительную, так и негативную окраску и в равной степени способствовать улучшению качества украиноязычной подготовки будущего иностранного специалиста путем тренировки и улучшения психологической устойчивости студента; 4) адекватная организация адаптивно-педагогической поддержки студентов-иностранцев в образовательном пространстве Украины способствует реализации толерантного межкультурного диалога и результативной организации украиноязычной подготовки будущих иностранных специалистов технических специальностей.

Ключевые слова: адаптация, будущие иностранные специалисты технических специальностей.

Nataliia Moskovchuk,
Post-graduate student of the Department of Theory and
Methodology of Preschool Education,
Faculty of Preschool Pedagogy and Psychology,
State Institution "South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky",
26 Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

FACTORS OF STUDENTS' POSITIVE ADAPTATION INTO THE UKRAINIAN FOREIGN LANGUAGE SPACE OF UKRAINE

The article presents an analysis of reference sources, psychological, philosophical and pedagogical studies of domestic and foreign scientists on the problem of adaptation of future specialists, including foreign students, within educational activities in institutions of higher education. The main factors that influence the course of adaptation of future foreign specialists of technical specialties are determined. It has been established that: 1) the adaptation of a foreign future specialist takes place in two directions – their adaptation to the socio-cultural space of Ukraine and adaptation to education in the institution of higher education, connected with the recognition of oneself as a student, and which is a general characteristic both for domestic and foreign students; 2) the process of the future foreign specialists' adaptation to their stay conditions in a new country requires that a teacher should analyse the dominant traits of character, the peculiarities of the psychological state of each student and assist a future specialist in transforming the feeling of forced independence into the ability to rational self-organization and the ability to make independent living decisions; 3) adaptation depends on the student's education level, his / her social status, the peculiarities of interaction between students of different nationalities, the ability to solve misunderstandings, to exit the conflict situation and other psychological reactions to the new environment; 4) the experience of critical situations, which can have both positive and negative nature and equally contribute to the improvement of the quality of the future foreign specialists' training in the Ukrainian language by training and improving the students' psychological stability, can be considered as the way of overcoming their psychological barrier; 5) adequate organization of adaptive and pedagogical support of foreign students within the educational space of Ukraine contributes to the implementation of a tolerant cross-cultural dialogue as well as the effective organization of the Ukrainian-language training aimed at future foreign specialists of technical specialties.

Keywords: adaptation, future foreign specialists of technical specialties.

Подано до редакції 06.11.2018 р.